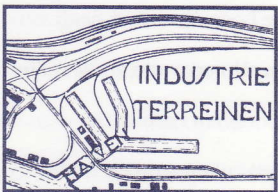

nijvertijd

Zesde nummer

De Bergweide heeft een geschiedenis van tachtig jaar, een periode waarin er veel is veranderd in Deventer, maar ook op het industrieterrein zelf. De foto boven dit artikel geeft bijvoorbeeld de situatie in 1948 weer op de hoek Industrierweg - Hanzeweg. In het gebouw rechts zit nu het Op- en Overslagbedrijf Kooman, links is het sportcomplex te zien, dat ook alweer tientallen jaren geschiedenis is. De gemeente maakt op dit moment plannen om het wat versleten bedrijventerrein Bergweide nieuw leven in te blazen, te 'revitaliseren'. Om dat voor elkaar te krijgen investeert de overheid een bedrag van ongeveer 70 miljoen gulden.

De Stichting Industrieel Erfgoed Deventer heeft een werkgroep die de geschiedenis van dit bedrijven- en havencomplex uitpluist. Mede aan de hand daarvan bepaalt de stichting de waarde van de infra-structuur en van de nog aanwezige oudere bebouwing. De resultaten daarvan staan in het rapport 'Historische kwaliteit Bergweide'.

Uit dit onderzoek blijkt dat de Bergweide naast een interessante geschiedenis nog vele karakteristieke kenmerken heeft, die de moeite van het behouden waard zijn. In april en mei organiseren we de expositie 'Monumenten in de Bergweide' in het Rondeel. De reeks van activiteiten die wij in mei binnen het thema 'Deventer industrie in verleden, heden en toekomst' organiseren, zullen wij binnenkort onder uw aandacht brengen.

We leven in een periode van grote welvaart. Daarom is het goed erbij stil te staan, dat het bedrijventerrein in een arme tijd tot stand kwam. Lang niet iedereen zag toen de noodzaak van een bedrijventerrein. Het was vooral mr. H.F. de Boer, wethouder van 1913 tot 1923, die onvermoeid heeft gestreden voor de totstandkoming van de havenwerken. Wij openen dit themanummer over de

Bergweide om die reden met zijn portret.

Ik wens u veel leesplezier.

DEVENTER
BELANGRIJK
INDUSTRIE CENTRUM
± 400.000 M²
INDUSTRIE

Gijs van Elk, voorzitter

6

De stichting Industrieel Erfgoed Deventer, kortweg SIED genoemd, is opgericht in juli 1995.

Doel is het behoud van industrieel erfgoed in Deventer en omgeving. Ons werkgebied omvat de gemeenten Bathmen, Deventer, Diepenveen, Gorssel, Holten, Lochem, Olst, Raalte en Voorst.

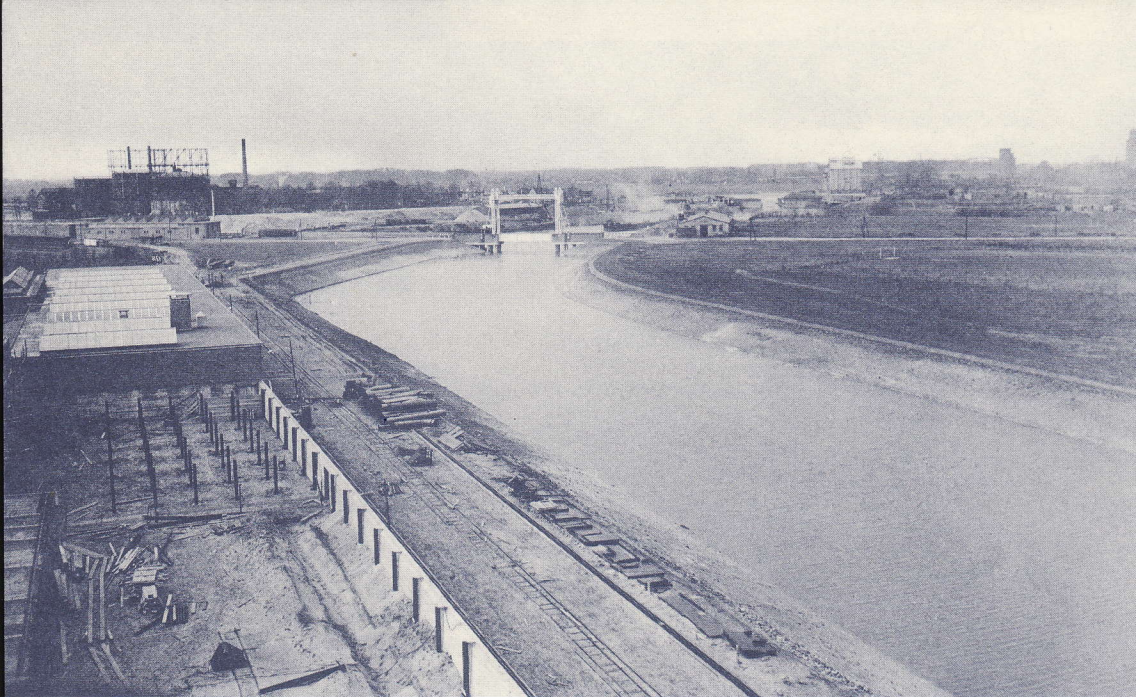
Gegevens vastleggen, historisch onderzoek doen en daarover publiceren zijn belangrijke onderdelen van ons werk.

We organiseren excursies, bijeenkomsten en lezingen en geven advies op het gebied van hergebruik van industrieel erfgoed.

Natuurlijk zetten we ons in voor hergebruik van monumenten van bedrijf en techniek.

Voor het uitvoeren van deze activiteiten hebben we een projectgroep Behoud en twee werkgroepen gevormd: de werkgroep Onderzoek en de werkgroep Publiciteit.

Kortom: een actieve club met enthousiaste vrijwilligers die zich inzetten voor het industrieel erfgoed in Deventer en omgeving. Voor meer informatie kunt u onze brochure aanvragen, telefoon (0570) 627358.

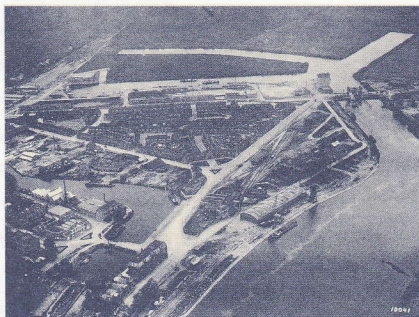
hogere kredieten. Het lijkt er op, dat de Boer ook in het college van burgemeester en wethouders niet meer op unanieme steun kon rekenen. Toen hij na tien jaar wethouderschap in 1923 afscheid nam, merkte de toenmalige burgemeester Van Humalda van Eijsinga in zijn overigens lovende toespraak in de Raad fijntjes op: "Het spreekt vanzelf, dat niet allen voor een dergelijke krachtige figuur en voor de grote en kostbare

Ca. 1949. Bouw van de Nift

Bergweide, laat gerealiseerd van wethouder mr. H. F. d

"Ik heb een droom" moet de Deventer wethouder H.F. de Boer omstreeks 1920 hebben gezegd, uitkijkend van de Snippelingsdijk met de zompige stadswelden aan zijn voeten. "Ik

Toch 3 havenarmen in 1925!

zie tussen Snipperlingsdijk en Schipbeek een prachtig handelsterrein, met havens, wegen en een spoorwegraccordement." De Boer had immers groot leren denken als directeur van de importfirma's DAVO en Djember. De overige Deventenaren dachten iets kleiner. De aanleg van zoveel kostbare spoorweg- en havenwer-

ken en het opslokken van zoveel land was niet voor te stellen. Het inschakelen van arbeiders via de werkverschaffing kon de kosten van de Boers droom ook niet voldoende drukken. In de raad werd rond 1921/1922 uitvoerig gediscussieerd over de steeds maar

werken waartoe hij inspireerde, dezelfde waardering kunnen koesteren. Onder de werken waaraan de heer De Boer zijn naam heeft verbonden zijn er, waarvan de materiële voordelen eerst in de toekomst zullen worden onderzonden."

De Boer had zich overigens al onsterfelijk gemaakt door, nog tijdens zijn ambtsperiode, toe te staan een straat naar zich te laten noemen.

De Bergweide na W.O. II

Direct na de oorlog kreeg Deventer een tijdelijk burgemeester, ing. Doets. De wederopbouw van de door bombardementen zwaar gehavende stad vroeg bijna alle aandacht.

Burgemeester Doets werd een vurig pleitbezorger voor een snelle uitvoering van de nieuwe plannen van de Havencommissie. Reeds in zijn installatierede introduceerde hij die plannen. Raad en ambtenaren volgden in snel

tempo. Binnen zes maanden kon bij de minister goedkeuring worden aangevraagd.

Die minister was zo onder de indruk van deze slagvaardige burgemeester, dat hij zijn goedkeuring al op 17 juni 1946 verleende.

Als hommage aan Doets op de dag dat hij afscheid nam van de gemeenteraad...

GEMEENTE
BOUW –
TERREINEN

SCHITTERENDE
OMGEVING

GUNSTIGE
LIGGING

FRAAIE PARKEN

L
A
G
E
G
R
O
N
D
P
R
U
Z
E
N

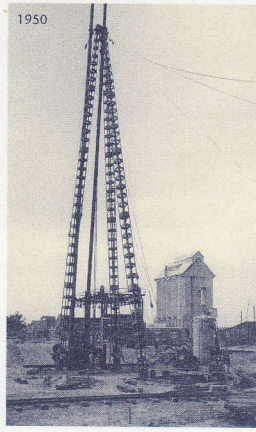
Dubbele gevoelens

De Bergweide kwam slechts langzaam tot ontwikkeling.

Concentratie van bedrijven op één terrein was in die tijd nog geen algemeen aanvaard principe. De eerste bedrijven hadden zich betrekkelijk ver buiten de stad gevestigd, maar later ook op de vrijgekomen gronden van de vestigingwerken of langs invalswegen en het spoor. De visie van een groot bedrijventerrein op de Bergweide

havenarmen en veel rail. Raad noch industrie was te overtuigen van de noodzaak van zo'n groot en volledig geoutilleerd handelsterrein. Hij wist het plan slechts fasegewijs te realiseren. Drie havens

waren getekend, één zou men realiseren. "De twee andere zijkanalen zijn maar een kwestie van fantasie op de tekening om aan te geven hoe het zou kunnen worden." Drie havens waren er in 1925! De officiële opening van de

Bergweide vond plaats in 1925. De aanleg in 1937 van een sportpark op de opgehoogde Bergweide illustreert de dubbele

gevoelens die ook toen nog bestonden jegens de ontwikkeling van het grote handelspark.

De Bergweideplannen kregen bovendien de economische crisis van de dertiger jaren tegen. In 1940 is het terrein tot aan de huidige Hanzeweg min of meer uitgegeven. De wisselende waterstanden van de IJssel bleken toch een belemmering voor de verdere ontwikkeling. Er kwam een nieuw plan voor het graven van een kanaalvak tussen deze haven en de bocht van het Overijssels kanaal bij Klosters en voor de bouw van een sluis ter vervanging van de oude Pothoofdsluis. Over de situering van die sluis waren de meningen toch nog verdeeld.

Rijkswaterstaat wilde een sluis midden in het nieuwe kanaalvak, midden op de Bergweide. Ook binnen de gemeentelijke kringen wezen de neuzen niet één kant op: de hoofdopzichter verdedigde een sluis aan de voorhaven, de directeur Gemeentewerken de sluis in het kanaalvak. De industrie koos voor de voorhaven en trachtte haar gelijk te krijgen door inschakeling van het adviesbureau Dwars, Heederik

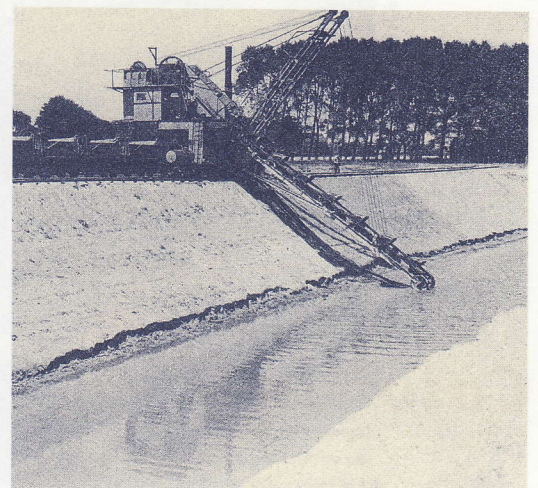
en Verhey (DHV) uit Amersfoort. In zijn rapport van 1941 deelde het bureau de mening van de opdrachtgevers. Maar het was inmiddels oorlog en alle activiteiten werden stilgelegd.

Stoutmoedig plan

In 1945 begint een commissie van deskundigen met de voorbereiding van de verbetering van de industriehaven omdat slechts veertien bedrijven zich op het nieuwe haventerrein hadden gevestigd. Aanleiding voor de directeur ETI (Economisch Technologisch Instituut te Zwolle) om het Deventer gemeentebestuur een minimum behoefte aan bedrijventerreinen voor te rekenen: tot 1970 maximaal 30 hectaren. Onder voorzitterschap van H.J. Ankersmit ontwikkelde de commissie een heel wat stoutmoediger plan voor 50 ha., inclusief 3 havenarmen, een sluis bij de voorhaven, doortrekking van het Overijssels Kanaal en een gedeeltelijk verlegde tweede en derde havenarm. Binnen drie maanden was een voorbereidingscommissie aan het werk en weer drie maanden later waren de plannen gereed en ter goedkeuring naar de minister gestuurd. De Prins Bernhardsluis werd in 1951, naar een ontwerp van het toen nog piepjonge Deventer bureau Witteveen+Bos, in gebruik genomen en beschikte met zijn lengte van honderd meter en breedte van bijna 12 meter over voor die tijd aanzienlijke afmetingen. Deze voortvarendheid werkte door in de vestigingscijfers: eind 1947 waren 21 percelen nieuwe industriegrond achter de sluis verkocht; in een paar

De derde droom van de Boer

was gestoeld op nieuwe inzichten in de mogelijkheden van het railvervoer. Door de ontwikkeling van spoorwegemplacement en Handelskade zag De Boer de industriële mogelijkheden op de Bergweide door ophoging, infrastructuur en havenwerken. In de jaren twintig voert de stad met hangen en wurgen een deel van zijn plannen uit. De Boer was uitgegaan van een plan met drie

Hartenhaajje, een nieuw silhouet voor de stad.

maanden tijd 102.800 m². Het plan van de Havencommissie werd in 1948 voltooid tot en met de tweede, gewijzigde arm.

Voorspoedige groei

Hoewel oorspronkelijk het plan was om alleen de stadszijde van het nieuwe terrein te gebruiken, bleek het terrein aan de andere kant van het kanaal juist in trek bij vooral grote bedrijven. Toen in 1947, in het kader van het Marshallplan een Amerikaans-Nederlandse combinatie een vestigingsplaats voor een fittingfabriek zocht, kon Deventer dankzij voldoende terrein aan water, de concurrentie van zich afschudden. Het was het begin van nu Nefit-Fasto. En van meer grote Deventer bedrijven zoals Coberco en T & D/Verblifa vestiging Deventer-Zuid. Bedrijventerrein Bergweide is in 1950 gevorderd tot de huidige Zweedsestraat.

In 1960 is het terrein voor 'droge industrie' tussen Industrieweg en Hunneperkade praktisch vol. De belangstelling voor terreinen aan water en voor groot-schalige industrie groeit. Uitbreidingsplan Bergweide 1960 wordt vastgesteld en de aanleg van de derde havenarm blijkt toch urgent. Daarvoor moeten o.a. de sportvelden van UD en de Deventer Hockey Vereniging

Het waterpeil in de IJssel was een voortdurende zorg

worden verplaatst. Om planologische redenen wordt ook het basiskanaal verlegd. De derde arm wordt in 1961 gegraven, aansluitend op het dan opnieuw aangepaste tracé van het Overijssels Kanaal. De hierdoor ontstane haakse bocht zal door de schippers beslist niet in dank zijn afgenomen. Ook groef men nog tweehonderd meter kanaal in zuidoostelijke richting tot aan de Zweedsestraat. De vraag naar nat industrieterrein manifesteerde zich opnieuw toen, dankzij een premieregeling van het Rijk (in 1965/1966), vestiging in Deventer aantrekkelijk gemaakt werd.

Eerherstel

Omstreeks 1970 is het plan Bergweide min of meer afgerond en begint men voorzichtig met de ontwikkeling van het nieuwe industrieterrein Kloosterlanden, dat midden jaren negentig al weer vol raakt. Inmiddels had met name het bedrijfsleven enorm geïnvesteerd in bepaalde gebieden op Bergweide. Maar elders op datzelfde terrein dreigde

verpaupering en onjuist gebruik.

Aanleiding voor de gemeente om in 1997 samen met het bedrijfsleven een Werkgroep Revitalisering Bergweide in te stellen. Doel: "Eerherstel (sic!) en stimuleren van intensief ruimtegebruik", zegt de toenmalige wethouder Jan Bugter. De kosten, bijna zeventig miljoen, worden voor een belangrijk deel door het Rijk gedekt.

Met de voorbereiding van de aanpak van het eerste deelgebied bij de 'eerste havenarm' is inmiddels begonnen.

Bronnenonderzoek

De tekst in dit nummer is van Gé Kelderman. Hij heeft daarbij o.m. de volgende bronnen geraadpleegd:

- Handelingen van de Raad 1880-1925
- Rapport Spoorwegverbinding 1918
- Rapport verdere uitvoering spoorwegverbinding 1922
- Rapport behoefte Industrieterrein Deventer Zwolle, 1945
- Rapport verbetering Industriehaven Deventer, 1945 (Havencommissie)
- Uitbreidingsplan Bergweide 1960
- 'Ondernemen na de oorlog' G. Kelderman

Colofon

Nijvertijd is een halfjaarlijks verschijpend bulletin van de Stichting Industrieel Erfgoed Deventer (SIED), bestemd voor donateurs en andere betrokkenen en geïnteresseerden. Donateur kan men worden door overmaking van: f. 25,- (of meer) voor particulieren, f. 50,- (of meer) voor organisaties, f. 100,- (of meer) voor bedrijven op rekening 65.56.06.459 van de ING Bank Deventer of Postbankrekening 415141 t.n.v. de Stichting Industrieel Erfgoed Deventer. Adres: B. Lunickstraat 23, 7415 CB Deventer. Vormgeving: reclameadviesbureau Allison Deventer.